

**MARTIN C. PUTNA / MALÉ DĚJINY SOUVISLOSTÍ****1. PŘEDMLUVA A OMLUVA**

Člověk tak listuje starými časopisy. Co tehdy naši zvěčnění předchůdcové psali, co překládali, co a jak recenzovali... A náhle narazí na větu: „Z redakce. Pan Dr. Bohdan Chudoba není od prvního čísla ročníku 1935 ani členem redakce ani spolupracovníkem Akordu.“ Tak hlásá obálka prvního čísla Akordu roku 1937. Náhle se za vši tou vědou, literaturou a umění pootevře průhled do světa onoho „lidského, příliš lidského“, do redakčního koloběhu nadějeplných setkání, půtek, rozchodů a nových setkání. Asi to tak vždy bylo a bude. Přesto: Patrně málokterý časopis zažil tak bohaté a dramatické vnitřní dějiny jako právě Souvislosti. V jejich tiráži se za devět ročníků vystřídalo několik desítek jmen – a čtenář se může jen dohadovat, kdo a díky čemu či komu přišel, kdo a kvůli čemu či komu odešel. Leckterého čtenáře to může plným právem hluboce nezajímat. Pro ty však, které by to přece zajímalo, jsem se rozhodl sepsat „malé dějiny Souvislostí“.

Důvodů k sepsání je dost. Za prvé: Souvislosti se už (relativně) dávno staly významnou kapitolou českého kulturního a duchovního dějepisu; čím zuřivěji to někteří popírají, tím více to potvrzují. Za druhé: Příchody a odchody jednotlivých osob znamenaly také větší či menší proměny obsahu, jejichž souvislost s proměnou tiráže nebývá zdaleka patrná. Za třetí: Jsem jediný, kdo se podílel na zakládání časopisu a vytrval v jeho redakci nepřetržitě až donedávna a může proto vydat svědectví o všem, co se kdy v Souvislostech dělo.

Důvody proti takovému sepsání neberu na lehkou váhu. Byl jsem aktérem velké části oněch konfliktů. Od dějin, psaných „z pozice vítěze“, by proto někdo mohl očekávat jakési definitivní vyřizování účtů, sčítání na ty „ošklivé“, co nám ubližovali, či samožerství jakéhokoliv jiného, neméně odporného druhu. Tyto dějiny však nemají být ničím takovým. Nechtějí ani v nejmenším HODNOTIT, kdo byl kdy v právu, nýbrž pouze a výhradně ZAZNAMENAT, kdo s kým, proti komu a proč – popsát ne v zájmu svém, nýbrž v zájmu literární historie, v zájmu PAMĚTI.

Konečně, budiž ještě předesláno, že pokládali-li někteří za takové dějiny Souvislostí jistě pasáže Knihy Kraft, mylili se co do žánru. Kniha Kraft nebyla než beletrií, románem na motivy z katolického milieu přelomu 80. a 90. let. Námitky typu „tohle tam ale chybělo!“, „tohle bylo jinak!“ byly a jsou proto bezpředmětné. Ty by mohly – teoreticky – zaznít teprve proti těmto dějinám. Aby prakticky zaznít nemusely, je věcí cti literárního historika.

## 2. ČAS PIONÝRŮ

Na počátku Souvislostí stály dva okruhy nezávislé kultury. První uskupení se scházelo od jara 1989 v bytě Květoslavy Neradové v Krakovské ulici. Patřili k němu básníci (tehdy) mladší generace Jiří Krtička, písčící pod pseudonymem Jiří Hauber, Michal Wernisch, písčící pod pseudonymem Ewald Murrer, Bohdan Chlíbaec, prozaik Martin Vopěnka a o generaci starší básník a výtvarník Pavel Rejchrt; další literáři patřili k volnému vnějšímu okruhu. Jiří Krtička usiloval o vytvoření duchovně orientované básnické skupiny, jejímž vůdčím duchem se cítil, a o literární časopis, který by měl být její tribunou. Časopis měl být zprvu samizdatový, ale zvolna se uvolňující politické poměry vyvolávaly i jistou naději na legalizaci, například ve Vyšehradu (tehdy nakladatelství Československé strany lidové).

Květoslava Neradová přivedla do společenství Antonína Petruželku, vydavatele samizdatové edice KDM (Kde domov můj), a začínajícího esejistu a literárního kritika Martina Putnu. V této sestavě vydala skupina na podzim 1989 nulté číslo samizdatového časopisu Portál; jeho páteř tvořily texty ze zakázané katolické literatury minulosti (Vladimír Vokolek aj.) a ukázky z literární tvorby básníků-členů uskupení. Jiří Krtička vzápětí ustavil básnickou skupinu téhož názvu.

Po listopadovém převratu se možnost oficiálního vydávání časopisu stala realitou: Na základě nultého čísla přijal časopis pod svá křídla Zvon, ústřední nakladatelství katolické církve. Mezitím však Martin Putna přivedl do společenství (na doporučení Daniela Kroupy, tehdy právě zakládajícího ODA) z kotelny Nemocnice pod Petřínem výraznou posilu: Josefa Mlejnka, esejistu, překladatele a editora samizdatového sborníku Komunikace. Mlejnek „navýšil základní jmění“ časopisu množstvím teologických, esejistických i beletristických textů, vyšlých dříve v jeho Komunikacích. Převážně šlo o překlady z francouzské a polské jazykové oblasti (Jacques Maritain, Claude Tresmontant, Czesław Miłosz aj.). Fúze obou časopisů byla na Mlejnkův návrh zpečetěna rezignací na názvy Komunikace i Portál. Nový časopis měl nadále nést Mlejnkem vytvořený název SOUVISLOSTI, podtitul REVUE PRO KŘESŤANSKOU KULTURU i maritainovské motto „Křesťan má být všude a všude zůstat svobodný“.

Vedoucím redaktorem časopisu, naplánovaného jako čtvrtletník, se stal Antonín Petruželka, členy „redakční rady“ – fakticky však redakce – Krtička, Chlíbaec, Mlejnek, Neradová, Putna a Rejchrt. Michal Wernisch a Martin Vopěnka už se další práce neúčastnili, věnujíce se vlastním beletristickým i vydavatelským podnikům. Zůstali však příležitostnými autory Souvislostí. Po vyjití prvních dvou čísel „šedého“ ročníku Souvislostí na jaře 1990 rezignoval z podobných důvodů na členství v redakci i Bohdan Chlíbaec. Na jeho místo přivedl Josef Mlejnek Josefa Čábelu, nakladatelského redaktora a překladatele zájmů blízkých Mlejnkovi.

Během roku 1990 propukl v redakci ve Spálené ulici první konflikt – mezi Jiřím Krtičkou a Josefem Mlejnkem. Krtička stále chápal časopis jako generační a sku-

pinový a chtěl v něm pravidelně publikovat verše členů Portálu i duchovně spřízněné Skupiny 26 (Roman Szpuk, Pavel Kukal a další). Mlejnek naopak preferoval světové nebo už etablované české autory, ve srovnání s nimiž se jevila tvorba mladých básníků jako méně kvalitní. Konflikt vyvrcholil Mlejnkovým ultimátem „buď já, nebo Krtička“. Zbytek redakce zvažil přínos obou pro společné dílo a rozhodl se – poměrně jednoznačně – pro Mlejnka. Jiří Krtička odešel a jeho místo redakce nabídla Evě Formánkové, redaktorce filosofické knižní edice Váhy.

V prvním čísle druhého, „hnědého“ ročníku 1991 se kromě ní objevilo i jméno Štěpána Špinky, mladého teologa z okruhu Josefa Zvěřiny, civilním povoláním lékaře. Špinka se ovšem do redakční práce aktivněji nezapojil. Hned ve druhém čísle byla proto tiráž změněna. Nadále se v ní mluví o redakci (Čábelka, Formánková, Mlejnek, Neradová, Petruželka, Putna, Rejchrt) a o redakční radě. Do ní byli kromě Špinky přizváni i další: teoložka Lenka Karfíková, malíř Tomáš Cejp, historik tomistické filosofie Karel Šprunk a básník, překladatel z polštiny a kastelán Jiří Červenka – poslední tři náleželi už dříve k okruhu spolupracovníků Josefa Mlejnka.

Na sklonku roku 1991 oznámil svou rezignaci Antonín Petruželka. Důvodem bylo fyzické i psychické vyčerpání, neboť na něm ležela daleko největší část práce. Teprve po jeho odchodu se ukázalo, jak životně důležitým, neboť integrujícím a partikulárním zájmy i spory utišujícím prvkem struktury byl.

## 3. ČAS MLEJNKA VERSUS NERADOVÉ

Třetí, „zelený“ ročník Souvislostí (1992) přinesl změněnou periodicitu (šest čísel do roka) a zdánlivě nepatrnou změnu podtitulu – na REVUI PRO KŘESŤANSTVÍ A KULTURU, aby tak naznačil distanci od problematického termínu „křesťanská kultura“ a jím dané zúžení proměnil v rozkročení. Co však horšího, přinesl i polarizaci uvnitř redakce. Na jedné straně stanuli Josef Mlejnek, Josef Čábelka (formálně vedoucí redaktor) a nový člen redakce, historik umění Ladislav Daniel. Na druhé straně Květoslava Neradová, Eva Formánková, nová členka redakce, začínající prozaička Kamila Míková, první sekretářka redakce Ludmila Hronková a Martin Putna. Ten na podzim roku 1992 odjel na univerzitní stáž do Mnichova a měl být po dobu nepřítomnosti – podle dohody – uváděn v redakční radě. V seznamu členů redakční rady se nicméně neobjevil. Ten tvořili na počátku roku 1992 členové předchozí rady Červenka, Karfíková a Šprunk, dále Pavel Rejchrt (jehož účast v redakci byla už od počátku málo intenzivní), redivivus Bohdan Chlíbaec a nově teolog Milan Balabán, redaktor revue Host Igor Fic a Lenka Mertová (jediné jméno, které je autoru těchto dějin dokonale záhadné), všichni z okruhu Mlejnkova. K okruhu Neradové patřil knihovník Jiří Dvořák. Kdo přivedl další členy této rozsáhlé – a, ovšem, čistě teoretické – redakční rady, teologa Odilona Štampacha a filosofku Jolanu Polákovou, už nyní není zřejmo.

Samotná nutnost tázat se, „kdo byl čí stoupenec“, naznačuje tehdejší krizové poměry v redakci. Z odstupů času se při pohledu na čísla „zeleného“ ročníku zdá, že rozdíl v pohledu na obsah časopisu byly až druhotné a že primární byla osobní antipatie mezi „vůdci“ obou „stran“, Mlejnkem a Neradovou. Základní námitky, do nichž se tato antipatie vtělovala, byly ze strany Mlejnkovy: malá výkonnost Neradové a její nízké kvalitativní nároky na publikované texty, ze strany Neradové pak: autoritativní Mlejnkův způsob prosazování „jeho“ textů a nedostatek prostoru pro původní literární tvorbu, zvláště tvorbu mladých autorů, jimž Neradová byla již tradičně patronkou.

Obě „strany“ se pokoušely přesvědčit vedení nakladatelství Zvon, aby svěřilo časopis jí a odstranilo „stranu“ protivnou. „Strana“ Neradové nabídla nakladatelství Putnu jako možného nového vedoucího redaktora. Po několika napjatých dnech května 1992, plných vzrušených telefonátů, ultimát a přebíhání mezi sídlem nakladatelství ve Spálené ulici a novým sídlem redakce v Londýnské ulici, se nakladatelství přiklonilo na stranu Neradové a designovalo Putnu, který přerušil německou stáž, coby nového vedoucího redaktora. Mlejnek, Čábel a Daniel vzápětí podali výpověď.

Lze se jistě ptát, kdo se tehdy choval lidsky lépe a kdo měl morální právo Souvislosti vést. Lze dokonce vést hypotetické diskuse, zda by byly bývaly lepší Souvislosti vedené Čábelou a Mlejnkem, bez Neradové a Putny, než jaké byly Souvislosti s Putnou a Neradovou bez Mlejnků. Hodnocení, jak svrchu předesláno, se chceme důsledně zdržet. Jistá je pouze jediná věc: Principiální chybou bylo, že se Neradová v zápase s Mlejnkem odvolala k oficiálním církevním strukturám, konkrétně k ideovému patronu nakladatelství Otovi Mádrovi, tehdejšímu tiskovému mluvčímu biskupské konference Miloslavu Fialovi a vposledku k samotnému arcibiskupu Miloslavu Vlkovi. Nejde tu o výsledek oné konkrétní intervence. Jde o precedens, který tak vznikl – že totiž církevní struktura může a má o vnitřních záležitostech katolicky orientovaného kulturního časopisu rozhodovat.

Od třetího čísla „zeleného“ ročníku měly tedy Souvislosti novou redakci i redakční radu. Nakladatelství i církevní struktury akceptovaly Putnu, ale – vzhledem k jeho věku i minulým skandálům – s podmínkou trvalého dozoru nad ním. Nebyl proto jmenován šéfredaktorem, nýbrž „výkonným zástupcem šéfredaktora“. Zaštiňující šéfredaktorství přijal dávný kolega Neradové, paleoslovenista a překladatel liturgických textů Václav Konzal. Svou úlohu bral od počátku jako čistě formální, přesto však poskytl redakci přinejmenším dvojitou službu: Za prvé, podle možností tlumil úder přicházející zvenějšku i napětí vznikající zanedlouho uvnitř. Za druhé, seznámil redakci s dalším důležitým okruhem: s pražskou větví skryté církve (Konzalův bratr Jan je jedním z jejích biskupů). Z ní se stal trvalým aktivním spolupracovníkem redakce zvláště teolog a překladatel Jan Spousta.

Redakci tvořili s Konzalem a Putnou Neradová, Formánková, opětovně Pavel Rejchrt a nově katolický aktivista 60. let Václav Frei; ten se však pro nemoc práce

účastnil jen minimálně. Ze staré redakční rady na protest proti odstavení Josefa Mlejnkův odstoupili Šprunk, Štampach a Cejp, takže bylo nutno ji rekonstruovat. Předsedou rady, který měl být z hlediska nakladatelství další formální autoritou a pojistkou, se stal exilový teolog Karel Vrána, působící už tehdy na pražské Katolické teologické fakultě. Ze staré rady přešli do nové Karfíková, Poláková, Dvořák a Chlábec. Neradová požádala o členství husitského filokatolického teologa Jaroslava Hrdličku, psychiatra a publicistu Petra Příhodu a slavistku Františku Sokolovou, Putna teologa Tomáše Halíka, filosofa Zdeňka Neubauera a dramatika Přemysla Ruta. K velké radosti všech přijal účast v radě i první šéfredaktor Antonín Petruželka.

Číslo třetí až šesté ročníku 1992 vznikala v atmosféře uvolnění, konsensu a dělnosti. Z obsahu zmizela rubrika Jáma pamětnice, uvádějící pozoruhodné (ať pozitivně či negativně) šplechty z literárních dějin, neboť ta byla prokazatelně „vlastnictvím“ Mlejnkových Komunikací. Jediným nepřítelem se zdálo zpoždění, způsobené jarními spory – čísla páté a šesté nakonec vyšla současně, na samém sklonku roku, což se podepsalo na jejich prodejnosti. Redakce zaznamenávala přírůstky: Eva Formánková přivedla básníka Petra Borkovce (v tiráži od čtvrtého čísla 1992) a Květoslava Neradová svého posluchače, studenta žurnalistiky na FSV Roberta Krumphanzla (v tiráži od šestého čísla 1992). Za Putnou přišel Jan Jandourek, tehdy jezuitský klerik (v tiráži v prvním čísle 1993, poté psán střídavě v redakci a v redakční radě)

Byly to přírůstky tím vítanější, že dosavadní obsazení redakce si přivyklo na velmi volné pracovní tempo a „výkonný zástupce šéfredaktora“ Putna byl až do příchodu Borkovcova a Krumphanzlova na praktickou stránku redigování a vydávání časopisu v podstatě sám. Současně se však v tomto tichém rozdělení na „běhající“ a „radící“ již skrývalo jádro příštího konfliktu.

#### 4. ČAS NERADOVÉ VERSUS PUTNY

Ten propukl nad prvním číslem čtvrtého, „modrého“ ročníku 1993. Borkovec, Krumphanzl a Putna sestavili číslo s názvem Člověk v podzemí. Tematizace jednotlivých čísel se volně projevovala už dříve, od čtvrtého čísla 1992 (feminismus) začala převažovat a nyní se téma poprvé objevilo verbis expressis na obálce. „Podzemní“ číslo obsahovalo jednak studie o vztahu křesťanství a politického i kulturního undergroundu (Krumphanzl, Petr Fidelius, Putna), jednak ukázky českých undergroundových básníků (Jirous, Karásek, Čert, Krchovský), jednak materiály o skryté církvi (Petr Fiala, Jan Konzal, Putna) – a kromě jiného i studii Eugena Drewermanna, teologa „undergroundového“ v jiném smyslu slova. To všechno vyvolalo nebývale silnou a pozitivní odezvu v české kulturní veřejnosti (recenze P. A. Bílka, Pavla Janáčka aj.), ale i rozhořčení v české veřejnosti církevní (J. Gabriel v Katolickém

týdeníku). Ke kmenovým termínům polemik patřil termín „pornografie“. Výbor z ohlasů obojího druhu otiskly Souvislosti 3/1993 pod názvem Rachot a dunění.

V církevních kruzích nešlo jen o projevení názorů: Tytéž struktury, které již jednou změnilo složení redakce (O. Mádr, M. Fiala), pokládaly za své právo zasáhnout znovu. Tím spíše, že je opět požádala o pomoc Květoslava Neradová, která s takto koncipovaným číslem nesouhlasila. Jako v předchozím konfliktu „Neradová versus Mlejnek“, i zde stály za názorovými rozdíly momenty osobní – v tomto případě pocity Neradové, že je opomíjena a že se jí časopis s tak silnou ekipou mladých vymyká z rukou. „Člověk v podzemí“ se tak stal spíše šiboletem a záminkou k vyjádření protestu.

Na druhou stranu, nelze vidět tehdejší spor ani jako výhradně generační (byť tyto rysy nesl – viz klasické motivy „nepružnost starých“ versus „neučta mladých“). Už proto ne, že na straně „mladých“ tehdy stanuli i Formánková a Konzal. A ani proto ne, že v tomto případě (na rozdíl od sporu „N x M“) se koncepce Putnova et consortium skutečně výrazně a na první pohled zřetelně lišila od koncepce Neradové. U nich orientace na aktuální a – ano, proč ne – i kontroverzní témata, na hraniční oblasti a v teologii (pod vlivem Jandourka, Putnovy německé stáže i lidí ze skryté církve) na současné proudy (Drewermann, Häring, teologie osvobození). U ní orientace na předválečnou katolickou klasiku literární a její novější pokračovatele a podobně na předválečnou klasiku teologickou (Guardini), případně na proudy 60. let (Rahner).

Tiráž druhého čísla 1993, vznikajícího v době sporů v redakci i mimo ni, už nese znaky změn: Květoslava Neradová a s ní Pavel Rejchrt se přesunuli z redakce do redakční rady, z redakční rady a tým z časopisu vůbec vystoupili Karel Vrána a Jaroslav Hrdlička. Naopak přesun Jandourka z redakce do rady byl taktický: Měl posílit „podzemní stranu“ v radě, chápané od nynějška jako dozorčí orgán nad „nevyzpytatelnou“ redakcí.

Druhé jarní číslo s názvem Básníci, věštci, psychiatři tematizovalo – v Čechách patrně vůbec poprvé – psychologickou stránku náboženství, v oblouku od studie o mystice svatého Řehoře Sinajského až k psychoanalytizujícím teologům Drewermannovi a Thévenotovi. Největší kritiku však sklídl text Bohuslava Blažka s názvem Problém problémů, pokus o postižení problémového pole v české katolické církvi očima skupiny angažovaných lidí. Mimochodem, bylo by mimořádně zajímavé podívat se dnes, po šesti letech, na vývoj této tehdy, v listopadu 1992, tak podobně smýšlející skupiny – byli v ní mimo jiné Václav Malý, Jan Jandourek, Odilo Štampach i Květoslava Neradová...

Po tomto čísle se Oto Mádr rozhodl hledat muže, který by vedení redakce převzal a navrátil časopis k církevně přijatelnější linii. Tímto mužem měl být filosof a exposlanec Jan Sokol. Ten však zvolil jiné řešení: Stane v čele redakční rady, která bude pravidelně kontrolovat činnost redakce a schvalovat zaměření i obsah jednotlivých čísel. Složení redakce se však měnit nebude. Se Sokolem vstoupil do redakční rady i Václav Frei (ten se vzhledem ke svému zdravotnímu stavu vytratil z redakce

koncem roku 1992), jednomyslný s Mádr a s Neradovou, ale rovněž sociolog Bohuslav Blažek, vývoji posledních čísel přející. Do redakce byl připsán mladý básník Miloš Doležal, tehdy současně redaktor přílohy Katolického týdeníku Perspektivy; i on však následoval příkladu téměř všech básníků v redakci Souvislostí a objevoval se pouze sporadicky.

V takto obměněné sestavě vyšlo pouze jediné číslo: Bezmoc a moc. Redakce, znechucená reakcí církevních kruhů, se v přirozené protireakci radikalizovala a poskytla prostor dalšímu kontroverznímu myšlenkovému proudu – teologii osvobození (J. B. Metz, L. Boff). Téma a některé příspěvky zároveň sugerovaly „revoluční“ náladu, ve třetím patře Londýnské ulice panující, pocit „pravdy nás, bezmocných“ oproti „zvůli mocných“, to jest – tak se tehdy redakci jevilo – církevních struktur.

Ještě před vyjitím Bezmoci a moci se však „mocní“ rozhodli k jinému řešení: Nakladatelství Zvon, samo v truchlivé finanční situaci (která v době psaní tohoto příspěvku, na sklonku roku 1998, ústí v jeho likvidaci), prodělečný časopis na počátku léta 1993 zastavilo a všem redaktorům dalo výpověď. Bylo však ochotno přepustit členům redakce titul časopisu, budou-li jej chtít vydávat jinde. A to opravdu chtěli.

Podzim 1993 strávili členové redakce, především Krumphanzl a Putna, v horečném úsilí zachovat časopis při životě. Místa redakčních schůzek byl střídavě Putnův byt v Krči, Krumphanzlův podnájem na Vinohradech a Konzalovo pracoviště – místnosti redakce Staroslověnského slovníku ve Valentinské ulici na Starém Městě. Pro účely vydávání bylo založeno občanské sdružení Kruh kolem Souvislostí, Česká křesťanská akademie poskytla nemalý obnos. Místo naplánovaných tří čísel dostali čtenáři jedno rozsáhlé dvojčíslo s názvem Země, země! a s podtématy keltství, irství, češství a ekologie.

Nezávisle vydávané Souvislosti se co do redakční rady mohly svobodně rozhodnout. Převzaly jádro předchozí redakční rady i s Janem Sokolem v čele. Někteří „protipodzemní“ členové dali jasně najevo, že s novým časopisem už nechtějí nic mít společného – Neradová, Frei, Příhoda, Rejchrt a Poláková. Popravdě řečeno, ani nový časopis s nimi. Jako nová jména se objevili Jan Spousta (viz výše) a vedoucí náboženského vysílání Českého rozhlasu Jan Zajíc. Z časopisu i z tiráže zmizela Ludmila Hronková (stojící v době konfliktu na „podzemní“ straně), protože v nových „nakolenních“ podmínkách si časopis sekretářku pochopitelně nemohl dovolit.

„Zemské“ číslo končilo bloyovsky exaltovaným manifestem proti komercializaci české kultury, pod nějž se podepsali někteří členové a spolupracovníci redakce i další přátelé. Manifest, dovolávající se „chudého Krista“ a shodou okolností předaný ve vile Amálka přímo do rukou i Václavu Havlovi, je dnes dojemným dokumentem tehdejší doby, vzrušené zdaleka ne jen vnitrosouvislostně: V celé české společnosti tehdy definitivně doznávalo porevoluční nadšení a vítězila tvrdá raně kapitalistická realita, jíž se mnozí vášnivě odmítali podrobit.

Jestli to bylo dobře nebo špatně, ukáže čas.

## 5. ČAS PUTNY VERSUS KRUMPHANZLA

V téže náladě se nesl i počátek pátého, „červeného“ ročníku 1994. První číslo neslo titul Apokalypsa a bylo tak důsledně jako dosud žádné podřízeno principu tematickému i časovému: Začínalo studiemí o apokalypse starozákonní (J. A. Dus) a končilo moderními apokalypsami „podle sekt“ (Štampach), „podle ekologů“ (Keller) a „podle futurologů“ (Blažek). Žel, apokalypsa, ve smyslu krutého odhalení skrytých temnot, propukla i v redakci. Ti, kdo se pokládali málem za jediné spravedlivé, za jediné „chudé křesťany“, se velmi tvrdě střetli navzájem o post šéfredaktora. Václav Konzal, provázen díky redakce za vše dobré vykonané, odstoupil do redakčního kruhu – a nastala situace v jistém smyslu analogická té po odstoupení Petruželkové na sklonku roku 1991.

Putna pokládal za přirozené, že šéfredaktorem bude jakožto „výkonný zástupce“ i hlavní aktér sporů roku 1993 on. Krumphanzl s tím nesouhlasil, pokládaje Putnovo dosavadní vedení za neúspěšné a žádaje si v osobě šéfredaktora autority, i generačně starší. Putna ustoupil a dokonce sám takovou osobu nalezl: prozaika Václava Vokolka, Borkovcova spoluvěsničana v Tursku, prototyp bloyovsky rozlíceného křesťana. V tiráži Apokalypsy je Vokolek uveden jako šéfredaktor, jako redaktori Borkovec, Krumphanzl a Putna a jako tajemník jediný placený člen redakce, básník Jaromír Zelenka. V téže době však už Putna při redakčních schůzkách ve Vokolkově sklepním ateliéru poblíž Palackého náměstí vznášel protesty. Představoval si totiž Vokolkovo šéfredaktorství i jako výraznější podíl na redakční práci, zatímco Krumphanzl i Vokolek sám spíše „konzalovsky“, jako šéfredaktorství autority. Putna navrhol, aby za tohoto stavu věcí nebyl v tiráži uváděn jako šéfredaktor nikdo – a tak i vypadá tiráž druhého čísla 1994 s názvem Umění, sakrální, kýč.

Rozkol v redakci načas zažehnal Jan Jandourek návrhem, aby prozatím „poodstoupili“ z aktivní redakční účasti Vokolek a Putna a časopis redigovali jen Krumphanzl s „neutrálním“ Borkovcem, než se věci vyřeší jinak. Borkovec však po krátké době usoudil, že Krumphanzl, který měl po Putnově „poodstoupení“ na starosti celou část esejistickou a teologickou, není tuto úlohu vzhledem k věku a dosavadním zkušenostem schopen naplnit – a požádal Putnu při přípravě třetího čísla s názvem Mystiky o pomoc. Robert Krumphanzl poté redakci opustil a s ním i právem znechucený, Putnou pozvaný a vzápětí pohaněný Vokolek. V tiráži čísla Mystiky jsou proto uvedeni jen Borkovec, Putna a tajemník Zelenka. I on však, neúnosně strádaje napjatou atmosférou v redakční práci, požádal o propuštění. Na jeho místo nastoupil student sociologie Jan Klimeš, doporučený Jandourkem.

Tak skončil (doufejme) poslední velký konflikt v Souvislostech. Konflikt o to trapnější, že všechny jeho účastníky spojovaly (přinejmenším tehdy) podobné až shodné názory duchovní, společenské i estetické a že důvod sporu tkvěl jen a jen v osobních ambicích. Jediný možný pozitivní výklad je – ve smutném souladu s tehdy

kultovními autory a tezemi – „bloyovský“: Že totiž šlo o trest Prozřetelnosti za duchovní pýchu „chudých křesťanů“.

## 6. ČAS KONSOLIDACE

Jádrem redakce zůstalo tedy v půli roku 1994 duo Borkovec-Putna. Nezůstalo však osamoceno dlouho: Na čtvrtém čísle s názvem Germáni, romantici, nacisté (na části výtisků se omylem objevilo „Mystiky“ z předchozího čísla) se výrazně podílel student bohemistiky a germanofil Václav Petrbok. Proto byl už v témže čísle pozván do redakce. Vzdálenější veřejnost jej dlouho pokládala za rafinovaný pseudonym Petra Borkovce, i byl (například na brněnském „parníku spisovatelů“ na jaře 1995) fyzicky ukazován moravským literátům, kteří v jeho existenci nevěřili.

Po Petrbokovi se v redakci i v redakčním kruhu začali objevovat další noví lidé, vesměs také univerzitní studenti. Už od počátku roku 1994 mohli čtenáři v tiráži číst informaci „Korektury: Frodo Vik.“ Za zkratkou se skrývala čtveřice univerzitních studentů Jakub Dobal („Frodo“, dle skautské přezdívky), Martin Valášek, Jan Linka a Jakub Krč. Mimo korektury, o pomoc s nimiž je Putna požádal, postupně Valášek, Linka i Krč přispívali stále aktivnějším podílem překladatelským, esejistickým, recenzentským i editorským; Jakub Dobal se relativně brzy od korektorské, jakož i vůbec od bohemistické práce vzdálil. Členy redakčního kruhu se V+L+K stali až od prvního čísla sedmého ročníku 1996, ač jimi byli de facto už dávno. Současně s nimi byl kooptován i student anglistiky, básník a regionalista Štěpán Nosek.

Naopak, ti členové redakčního kruhu, kteří jen zřídka docházeli na jeho schůzky a i jinak cítili své členství jako jen formální, se postupně děkovali: Po čtvrtém čísle 1994 Jiří Dvořák, po čtvrtém čísle 1995 Jan Sokol (až do té doby formální předseda kruhu), Lenka Karfíková a Tomáš Halík, po dvojčísle 2–3/1996 Eva Formánková. Ze služebně i věkově starších zůstávali ti, kdo měli zájem se aktivně, ať autorsky, editorsky či koncepčně, podílet – zvláště Jandourek, Blažek, Spousta a Rut.

Tato sestava se ukázala být velmi funkční a zároveň velmi stabilní. Rozdílné umístování jmen v redakci a v redakčním kruhu už nadále nnesvědčí o dramatických zvratech, nýbrž o přirozených posunech, o přílivech a odlivech zájmu jednotlivých účastníků. Roku 1997 se mění složení redakce na „Borkovec, Jandourek, Nosek, Petrbok, Putna, Valášek“, roku 1998 jsou z nich za výkonné redaktory označeni Borkovec a Valášek. Redakční kruh se scházel v salonku hostince na Újezdě a komponoval velmi rozsáhlá monotematická čísla. Ta jsou střídavě orientována „zeměpisně“ (Řecko, Slovinsko, Místo a místa) a „antropologicky“ (Rodiny a samoty, Dětství, Stáří). Stále větším nepřítelem se zato stávala finanční situace časopisu a jeho vnější zajištění. Na sklonku roku 1994 redakce zrušila občanské sdružení Kruh kolem Souvislostí a převedla časopis pod etablované Sdružení na podporu vydávání časopisů.

„Novodobá“ fáze dějin Souvislostí po roce 1994 už je tedy poměrně nevzrušivá. Jen na počátku roku 1995 absolvovaly Souvislosti ještě jednu přeháňku: Náhlý mimořádný zájem hrnčíře a nakladatele Michala Jůzy, přítele Borkovcova, podílet se na redakci. Jůza navrhl pro ročník 1995 novou obálku s reprodukcí ruční textilie své spřátelené tkadleny (proto se o šestém ročníku 1995 mluví jako o „džínovém ročníku“), zprostředkoval nového sazeče i tiskaře, vzápětí však začal vznášet a prosazovat různé obtížně realizovatelné návrhy. Spolupráci s ním ukončily Souvislosti poté, co redakce odmítla otisknout některé Jůzovy básně a on je pak, bez vědomí redakce, vřadil v korekturách do časopisu. Pro šestý ročník pak připravil malíř a grafik Jiří Mědílek, přítel Štěpána Noska, obálku mnohem tradičnější a s ní i kompletně novou grafickou úpravu časopisu.

Vznešená poklidnost Mědílkovy obálky odpovídá charakteru „novodobých“ Souvislostí vskutku výstižně. Služebně nejstarší redaktori Borkovec a Putna – snad s věkem, snad s proměnami životních situací – opustili exaltaci i revoluční stylizaci let 1993–1994 a rovněž „mladé pokolení“ (Petrbok, Valášek, Krč, Linka, Nosek) je naladěno daleko více seriózně badatelsky a kulturně tlumočtelsky než (jak by zdánlivě věku odpovídalo) bořitelsky.

Už koncem roku 1996 a ještě výrazněji během roku 1997 se postupně stahuje z aktivní účasti Martin Putna. Posledním jeho větším redakčním příspěvkem byla koncepce bloku Islám ve dvojčísle 3–4/1997 Světy/Islám. Důvodem slábnoucí aktivity bylo jednak dokončování habilitační práce Česká katolická literatura, jednak zcela prostě únava a vyčerpání. Putna stál v čele časopisu od jara 1992 do podzimu 1996 (ač nebyl nikdy označen v tiráži jako šéfredaktor – nejprve pro strach církevní, poté pro odpor Roberta Krumphanzla a poté už z vlastního rozhodnutí, totiž ze znechucení nad posledním sporem i svou vlastní rolí v něm). Průměrná životnost vedoucích redaktorů, kteří mají ještě jiné než redaktorské zájmy, nebývá nikdy vysoká, a to ani v klidných dobách. Přirozené „opotřebování organismu“ dovedlo od roku 1989 k rezignaci vedoucí redaktory Iniciál (P. A. Bílek a po něm Ewald Murrer), Vokna (Blumfeld S. M.), Revolver revue (Jáchym Topol), Hosta (Igor Fic) i prostoru (Rudolf Starý).

Osud zmíněných pěti českých časopisů 90. let byl rozdílný – podle toho, zda se odstupujícím šéfredaktorům najít následovníky podařilo (Host, Prostor a Revolver revue, jakkoliv v posledním případě se změnou kvality) nebo nepodařilo (Iniciály) nebo je ani nehledali, přesvědčení, že jejich časopis musí ustoupit čemusi novému (Vokno Živlu). Souvislosti už během let 1997 a 1998 prokázaly, že zachování kontinuity není – při všem přirozeném posunu akcentů – věc nemožná.